

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

**Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної освіти**

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ
СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

МАГІСТЕРСЬКИЙ ПРОЄКТ

Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»

Ель-Заммар Оксана Валеріївна
студентка групи
ДОМ-1-24-1.4з

Науковий керівник:
Шинкар Т. Ю.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
дошкільної освіти

Допущено до захисту
Протокол № 18 від 17 листопада
2025 року

Завідувач кафедри

_____ Олена ПОЛОВІНА

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
I. ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК. Теоретичні засади методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	6
II. ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНИЙ БЛОК. Емпіричне дослідження стану здійснення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	16
III. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК. Система методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку	23
IV. КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ БЛОК. Перевірка ефективності системи методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	29
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена тим, що активне реформування освіти сприяє пошуку нових форм та методів здійснення методичного супроводу в закладі дошкільної освіти. Методичний супровід є важливою складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, що передбачає допомогу педагогам у вивченні кращого досвіду та виборі ефективних шляхів здійснення освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку. Відповідно до Закону України «Про освіту» кожен заклад освіти має кадрову, академічну та організаційну автономію. Таким чином педагогічний колектив, а особливо директор та вихователь-методист в повній мірі відповідальні за процес і результат освітнього процесу, та методичного супроводу зокрема. В умовах сьогодення особливої уваги набуває проблема методичного супроводу гармонійного розвитку особистості дитини. Одним із ключових аспектів цього процесу є соціально-емоційний розвиток, який визначає здатність дитини усвідомлювати власні емоції, розуміти почуття інших, встановлювати позитивні взаємини та конструктивно вирішувати конфлікти. Важливу роль у формуванні цих умінь відіграє ігрова діяльність, яка забезпечує природні умови для соціалізації, емоційного самовираження та засвоєння моральних норм. Разом із тим, аналіз практики роботи закладів дошкільної освіти свідчить про недостатній рівень методичного супроводу ігрової діяльності як цілісної системи, спрямованої на соціально-емоційний розвиток дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз наукових праць досліджуваної проблеми здійснювався за трьома векторами: методичний супровід в закладі дошкільної освіти, соціально-емоційний розвиток дітей старшого дошкільного віку та ігрова діяльність дітей старшого дошкільного віку. Питання здійснення методичного супроводу в закладах дошкільної освіти у різних видах діяльності є предметом вивчення науковців: Ганни Беленької, Катерини Білої, Олени Коваленко, Оксани Корнєєвої, Катерини Крутій, Ірини Романюк, Олени Стаєнної та ін. Окремі питання особливостей використання гри в освітньому процесі ЗДО висвітлені

в працях Ольги Безсонової, Алли Бурової, Ольги Байєр, Наталії Гавриш, Катерини Карасьової, Катерини Крутій, Тамари Піроженко, Олени Половіної та ін. Частково чи опосередковано проблема соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку представлено в працях: Івана Беха, Олени Кононко, Тамари Поніманської, Наталії Гавриш, Катерини Крутій, Ганни Супрун, Оксани Попович та ін.

З огляду на актуальність проблеми та її практичну значущість обрано тему магістерського проєкту: «Методичний супровід ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку»

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність системи здійснення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз досліджень з проблеми методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.
2. Провести емпіричне дослідження стану здійснення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.
3. Розробити, апробувати та перевірити ефективність системи здійснення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт – методичний супровід ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Предмет – форми, методи, прийоми здійснення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Реалізація мети дослідження досягалася за допомогою застосування таких методів дослідження: теоретичних (аналіз літератури з обраної наукової проблеми, узагальнення, систематизація); емпіричних (аналіз освітнього

середовища та документації, анкетування педагогів, інтерв'ювання дітей, спостереження, педагогічні ситуації); математичних (математично-статистична обробка отриманих експериментальних даних для порівняльного результату дослідження); узагальнення і систематизацію матеріалів дослідження для формулювання висновків.

Практичне значення магістерського проєкту полягає у розробленні сайту «Ігрова діяльність як засіб соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку». На сайті представлено 6 рубрик: «Головна сторінка»; «Теоретичний блок»; «Методичні матеріали»; «Додаткові рекомендації та матеріали»; «Відеоконтент та корисні посилання». Матеріали розміщені на сайті можуть використовуватися педагогами закладів дошкільної освіти та батьками дітей дошкільного віку.

База дослідження: заклад дошкільної освіти «Ювілейний» 14 гарнізонного Будинку офіцерів Житомирської області.

Термін реалізації: травень – вересень 2025 року.

Структура дослідження: магістерський проєкт складається з вступу, інформаційного, дидактично-методичного, технологічного та контрольної оціночного блоків, висновків, списку використаних джерел, додатків, сайту методичного сайту «Ігрова діяльність як засіб соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку».

I. ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК

Теоретичні засади методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Вивчення проблеми методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку передбачає визначення ключових понять дослідження. До ключових понять дослідження відносимо: методичний супровід, ігрова діяльність, соціально-емоційний розвиток.

Питання здійснення методичного супроводу в закладах дошкільної освіти у різних видах діяльності дітей дошкільного віку в своїх доробках досліджують сучасні науковці: Г. Беленька, К. Біла, К. Волинець, Л. Гаращенко, О. Коваленко, О. Корнєєва, К. Крутій, О. Літіченко, О. Половіна, І. Романюк, Н. Савінова, О. Стаєнна, Т. Шинкар та ін. Проблему методичного супроводу в групах старшого дошкільного віку у своїх дослідженнях розкривають: Н. Гавриш, О. Безсонова, С. Васильєва, Т. Пономаренко, В. Рагозіна та ін.

Методична робота є важливим показником успішності роботи закладу дошкільної освіти та одним із основних шляхів реформування освіти, визначеного Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти та ін. Закон України «Про освіту» кожному закладу освіти надає організаційну, кадрову, академічну автономію. Педагогічний колектив, а особливо директор та вихователь-методист повністю відповідальні за процес і результат освітнього процесу закладу дошкільної освіти та методичної роботи зокрема [11]. У Листі МОН № 1/15368-24 від 27.08.24 р. «Щодо організації освітнього процесу в 2024/2025 навчальному році у закладах дошкільної освіти» зазначено, що в основі методичної служби – векторність і адресна спрямованість науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів, який змодельовано

залежно від індивідуальних запитів, потреб, мотивації педагогів, їх професійних можливостей, наявного досвіду – соціального, професійного й особистісного [18]. Здійснення методичного супроводу спирається на нормативно-правові документи, які допомагають спрямувати роботу педагогічного колективу, керуватися й визначати концептуальні основи взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «методичний» подане у двох значеннях: 1) те, що стосується методики; 2) який здійснюється за певним планом, дуже послідовний, систематичний [2].

Більшість вітчизняних науковців розглядають методичну роботу в закладах освіти як компонент системи підвищення кваліфікації педагогічного колективу. І. Зазюн розкривав поняття методичної роботи таким, що являє собою систему підвищення кваліфікації педагогів та має зв'язок теорії з практикою, що дозволяє швидко реагувати на технологічні, соціально-економічні, та освітні зміни в суспільстві [12]. Н. Брижак та М. Поштак розглядають методичну роботу як комплекс заходів, що спрямовані на покращення та вдосконалення методичної підготовки педагогічних кадрів. Ця мета досягається засобами методичного супроводу і забезпечення освітніх програм [1]. Н. Скрипник трактує поняття методичної роботи в ЗДО таким, що ґрунтується на досягненнях науки, передовому досвіді та аналізі труднощів і ця робота спрямована на всебічний розвиток та підвищення професійної компетентності педагогів [27]. О. Корнєєва описує методичну роботу в ЗДО як сукупність дій яка спрямована на забезпечення підвищення кваліфікації вихователів, освітнього процесу поліпшення психолого-педагогічних знань серед батьків вихованців [16]. Н. Когород зазначає, що методична робота це специфічний різновид освітньої управлінської діяльності. Авторка дає визначення науково-методичної роботи – «представляє собою систему взаємопов'язаних заходів заснованих на досягненнях науки і передового досвіду». Ця система заходів спрямована на підвищення педагогічної майстерності вихователів, розвиток їх творчого потенціалу, а також зростання

рівня освіченості педагога, вихованості і розвитку вихованців. Головне в методичній роботі – щоб допомога вихователю надавалася систематично, своєчасно і була достатньо практичною [14]. Н. Гонтаренко розглядає методичну роботу в ЗДО як «цілісну, засновану на досягненнях науки й педагогічного досвіду, на конкретному аналізі освітнього процесу систему взаємозалежних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації й професійної майстерності кожного вихователя (включаючи заходи щодо керування професійною самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням педагогів), на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а в остаточному результаті на вдосконалювання освітнього процесу, досягнень оптимального рівня виховання й розвитку конкретних дітей» [4, С. 21].

Таким чином, методична робота є багатоаспектним поняттям, передбачає виконання низки важливих завдань у закладі дошкільної освіти. Сучасні зміни у форматі й структурі методичної роботи доводять, що на часі – зміна наявних шаблонів і стереотипів щодо змісту діяльності методичних центрів і кабінетів; перехід з домінування управління та контролю на формат делікатного модеративно-фасилітаторного супроводу педагогів у процесі їхнього саморозвитку, підвищення кваліфікації та професійної майстерності. А відтак, мають визначитися нові акценти в діяльності методичної роботи, зокрема: андрагогічний; модераторський; фасилітативний; супервізійний; тьюторський. З дотриманням таких пріоритетів можливо ефективно та успішно реалізовувати методичний супровід [34].

Здійснивши аналіз наукових джерел *методична робота* в закладі дошкільної освіти розглядається нами як система заходів, спрямованих на вдосконалення педагогічної діяльності та підвищення педагогічної майстерності педагогів, що сприяє покращенню освітнього процесу в групах старшого дошкільного віку.

Аналіз наукових праць свідчить, що поняття «методична робота» та поняття «методичний супровід» не тотожні. Поняття «методичний супровід»

за характеристикою ширше. Близьким поняттям до терміну «супровід» є поняття «співробітництво», «допомога» та «сприяння». На думку вченого С. Міщенко семантичний аналіз цього визначення дає змогу зробити висновки про наявність у його змісті таких компонентів: суб'єктів попутників, особу, що їх супроводжує та шлях, який вони проходять разом [19]. Т. Сорочан та М. Скрипник розкривають поняття науково-методичного супроводу як технологію процесу постійної професійної взаємодії з метою розвитку та розробки, обґрунтування, впровадження та апробації інноваційних підходів. Автори розглядають методичний супровід як творчу лабораторію, метою якої є набуття компетентностей та спільних пошуків кращих моделей професійної педагогічної діяльності [28]. В. Муромець вважає, що методичний супровід на відміну від більш традиційних форм методичної роботи має ряд переваг, серед них: гнучкість та індивідуалізація, у більшій мірі враховано не лише динаміку розвитку самого педагога та закладу, а також систему постійної взаємодії усіх суб'єктів освітньої взаємодії в цілому [20]. О. Коваленко розглядає поняття методичного супроводу як комплекс різноманітних форм методичної роботи. Щоб ця методична робота була ефективною, вона має бути спеціально спрямованою та організованою діяльністю, у процесі якої створюються сприятливі умови для наукового та методичного зростання усіх учасників освітнього процесу. Авторка вважає, що здійснення професійної педагогічної самореалізації усіх педагогів має бути основною метою педагогічного супроводу [13]. На думку І. Ніколаєску дієвими формами методичного супроводу передусім будуть ті, які передбачають активне застосування в освітній діяльності ІКТ, а саме організація та підтримка методичної діяльності. Вони передбачають створення інформаційних кабінетів, проведення різного рівня конференцій в онлайн-режимі, круглих столів, педагогічних студій, лабораторій та фестивалів, методичних об'єднань, фестивалів педагогічної творчості та ін. Науковець розглядає важливим інформаційну методичну підтримку самостійної діяльності педагога: створення інформаційно-комунікаційних методичних осередків обміну науковою та методичною

інформацією – електронні підручники, онлайн консультації або дискусії, інтернет-форуми, комп'ютерні програми, тощо [21]. Також, на думку А. Омеляненко, критерій ефективності методичного супроводу визначається його структурованістю, плануванням і здатністю забезпечувати неперервний професійний розвиток педагогів у закладах дошкільної освіти [22]. О. Кулинич розглядає методичний супровід як цілісну системну взаємодію методиста і педагогічного працівника, спрямована на надання допомоги у виборі найбільш оптимального шляху вирішення професійної проблеми з опорою на свій професійний і життєвий досвід в умовах конкретного навчального закладу» [17]. У своєму дослідженні *методичний супровід* ми розглядаємо як партнерську взаємодію учасників освітнього процесу, спрямовану на психолого-педагогічну підтримку педагогів, враховуючи індивідуальну траєкторію розвитку кожного з них, що здійснюється на засадах модераторства, фасилітаторства та тьюторства.

Одним із засобів соціально-емоційного розвитку дітей дошкільного віку вчені визначають – гру. Гра допомагає дитині краще зрозуміти нові правила, середовище та соціальні відносини; створює комфортні умови для засвоєння нових ролей, допомагає знижувати стрес та сприяє розвитку емоційної стабільності. Під час гри діти вчаться взаємодіяти з однолітками та дорослими. Гра пронизує все життя дошкільника, адже саме через неї дитина пізнає себе і навколишній світ. У процесі гри діти досліджують реальність, здобувають новий досвід, фантазують [24].

В Енциклопедії освіти гра розглядається як вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства [9; с. 139-140]. У Великому тлумачному словнику української мови визначено, що гра – це забава/заняття дітей; підпорядковане сукупності правил, прийомів або засноване на певних умовах, що є розвагою [3 с.257-306]. В Українському педагогічному словнику гра трактується як

форма вільного самовияву людини, школа довільної поведінки й діяльності, властивої поведінці й діяльності дорослих [5, с. 73].

Окремі питання особливостей використання гри в освітньому процесі ЗДО висвітлені в працях О. Безсонової, А. Бурової, О. Байєр, Н. Гавриш, С. Довбні, К. Карасьової, К. Крутій Н. Кудикіної, Т. Піроженко, О. Половіної, Р. Шулигіної та ін.

У зарубіжних публікаціях поширеними є дві моделі використання ігрової діяльності в освітньому процесі ЗДО. Перша – освітня програма aeioTU (філософія Реджо-Емілія) полягає у вмінні педагогів відповідно до інтересів дітей – розробляти ігрові активності і створювати відповідне освітнє середовища [33]. Друга – передбачає використання педагогами обов'язкової освітньої програми з готовими алгоритмами роботи з дітьми [32]. Хоча у другій програмі і передбачено зворотній зв'язок педагогів з авторами, але домінуючим є репродуктивний рівень у роботі. Натомість, перша освітня програма передбачає креативний підхід до здійснення освітнього процесу, та орієнтацію на інтереси та потреби саме тих дітей з якими взаємодіє педагог.

Завдання і зміст ігрової діяльності в ЗДО визначається Державним стандартом дошкільної освіти України (2021) [6]. У документі підкреслюється роль гри в розвитку дитини, саме гра забезпечує поступовий розвиток соціальної активності, самопізнання, самооцінка тощо. С. Довбня та Р. Шулигіна підкреслюють, що ігрова діяльність виступає ефективним інструментом для навчання, виховання і розвитку, спрямованим на досягнення освітніх цілей [8]. У свою чергу Т. Завязун зауважує, що одним із найактуальніших завдань сучасної дошкільної освіти є ефективне використання різних видів ігор в освітньому процесі та їхній педагогічний супровід [10].

Важливо зазначити, що ігрова діяльність це різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами між людьми. Ігрова діяльність є свого роду дитячим моделюванням соціальних відносин. При вмілому і правильному супроводі з боку дорослих

ігрова діяльність формує емоційну, моральну та інтелектуальну сфери дитини, [6 с.139]. Л. Франчук розглядає гру як діяльність, у якій головним є сам процес, а не кінцевий результат. Крім того, через гру дитина засвоює соціальні норми, розвиває критичне мислення і вчиться взаємодіяти з оточенням. [30]. Т. Шинкар наголошує, що ігрова діяльність у старшому дошкільному віці є ключовим чинником формування комунікативних та соціальних навичок. У процесі гри діти вчаться взаємодіяти, домовлятися, розподіляти ролі та ухвалювати спільні рішення. Водночас гра створює умови для прийняття зважених рішень, що потребують співпраці та пошуку компромісів, завдяки чому розвиваються навички аналізу, логічного мислення та вирішення конфліктів. Взаємодія у грі вчить підтримувати інших, проявляти товариськість, розуміти мотиви вчинків оточуючих і співпереживати їм [31].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ігрова діяльність є не лише розвагою, а й важливим механізмом соціалізації, який сприяє гармонійному розвитку дитини. Вона допомагає дитині краще усвідомлювати себе та оточуючих, що в майбутньому позитивно впливає на здатність ефективно взаємодіяти в суспільстві. Через гру діти здобувають важливий соціальний досвід, навчаються співпраці, вирішенню конфліктів і дотриманню соціальних норм, що є основою їхньої майбутньої успішної адаптації в суспільстві. Гра допомагає впоратись дитині з емоційними конфліктами. Ігрова діяльність в допоможе вирішити численні емоційні та особистісні проблеми [3]. Гра як засіб соціально-емоційного розвитку може використовуватися усіма учасниками освітнього процесу. Адже, зберегти і зміцнити фізичне та ментальне здоров'я дітей – завдання не лише вихователів дитячого садка. Таким чином, в контексті дослідження розглядаємо поняття **«гра»** як дієвий інструмент соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Наступним завданням нашого дослідження було визначення поняття «соціально-емоційний розвиток». У тлумачному та педагогічному словниках поняття соціально-емоційного розвитку відсутнє, тому розглянемо окремо поняття «соціальний, емоційний, розвиток». У тлумачному словнику

української мови поняття «соціальний» – трактується як пов’язаний із життям і стосунками людей у суспільстві; Який має на меті зміну суспільних виробничих відносин [3 с.1360]. Поняття «емоційний» – це той, який виражає емоції, насичений ними. Який викликає емоції [3 с.349]. Та «розвиток» – процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого. Ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості [3 с.1235]. З огляду на це, соціально-емоційний розвиток можна розглядати як комплексний процес, що включає взаємодію соціальних та емоційних аспектів розвитку особистості.

О. Кононко вказує, що соціальний розвиток формується через емоції, які дитина переживає у взаємодії з навколишнім світом, особливо з людьми. Емоційний і соціальний розвиток постійно впливають один на одного і взаємно визначаються [15 с.37]. З огляду на це, соціально-емоційний розвиток можна розглядати як комплексний процес, що включає взаємодію соціальних та емоційних аспектів розвитку особистості.

Г. Супрун та С. Шалабоніна підкреслюють, що соціально-емоційний розвиток дітей здійснюється через набуття компетентностей, які сприяють їхній інтеграції у суспільство, формуванню емоційної стабільності та здатності до ефективної взаємодії. Це включає навчання розпізнаванню емоцій, самовираженню, керуванню стресом, а також засвоєння норм суспільної поведінки, співпраці, комунікації та розв’язання конфліктів. Гра, як провідна діяльність дошкільників, є важливим інструментом соціалізації, оскільки дозволяє дітям засвоювати соціальні ролі, розвивати навички взаємодії та моделювати життєві ситуації. Через гру діти не тільки отримують нові знання, а й засвоюють культурні норми, що сприяють їхній адаптації до соціального оточення [29]. Тобто соціально-емоційний розвиток дітей є складним процесом, у якому важливу роль відіграють як зовнішні, так і внутрішні чинники. Гра є ключовим механізмом їхньої соціалізації та адаптації до суспільного життя.

У програмі «Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років» визначено, що емоційний розвиток дитини цього віку характеризується проявами таких почуттів та емоцій, як любов до близьких, прихильність до вихователя, доброзичливе ставлення до оточуючих, однолітків. Дитина здатна до емоційної чуйності – вона може співпереживати, втішати однолітка, допомагати йому, соромитися своїх поганих вчинків, хоча ці почуття ще дуже нестійкі. Взаємини, які дитина четвертого року життя встановлює з дорослими та іншими дітьми, вирізняються нестабільністю і залежать від ситуації [7 с. 67].

Дитина 5-6 років намагається зрозуміти себе та іншого окремого представника соціуму (найближчого соціуму), потім починає усвідомлювати зв'язок і залежність соціуму та поведінки людини. У цьому віці в поведінці дошкільників відбуваються якісні зміни: формується можливість саморегуляції, тобто діти починають висувати до себе ті вимоги, які раніше висували до них дорослі. Це стає можливим завдяки усвідомленню дітьми загальноприйнятих норм і правил поведінки та обов'язковості їх виконання. Дитина емоційно переживає не тільки оцінку її поведінки іншими, але й дотримання нею самою норм і правил, відповідність поведінки своїм морально-етичним уявленням [7 с.193-194].

На наш погляд, соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку є важливим та комплексним процесом, що охоплює як соціальні, так і емоційні аспекти розвитку особистості. Враховуючи специфіку дошкільного віку, цей процес є основою для формування здорових міжособистісних відносин та емоційної стабільності у дітей. Ігрова діяльність у цьому контексті виступає потужним засобом соціалізації, оскільки вона дозволяє дітям не тільки взаємодіяти з однолітками, але й освоювати соціальні ролі, правила взаємодії та комунікації.

Варто також підкреслити, що з квітня 2023 року в українському дошкільлі в рамках проєкту «Сприяння освіті» впроваджується шведська програма соціально-емоційного розвитку «Веселі друзі». Концепція «Веселі друзі»

ґрунтується на наукових дослідженнях, емпіричних і теоретичних знаннях соціального та емоційного інтелекту. Зміст концепції базується на методах незалежної дослідницької організації CASEL – Асоціація співпраці задля соціально-емоційного розвитку (англ. Collaborative Association for Social and Emotional Learning), а також на роботах психологині у сфері емоційного інтелекту Боділ Веннберг [26]. Ця програма сприяє впровадженню соціально-емоційного розвитку в українських дошкільних закладах, що підкреслює актуальність нашої теми.

Соціально-емоційний розвиток, в контексті нашого дослідження, розглядаємо як взаємопов'язаний процес, у якому емоційний і соціальний аспекти не існують окремо, а сприяють один одному. Також погоджуємось з думкою О. Попович, що соціально-емоційний розвиток це здатність дитини дошкільного віку сприймати як власні емоції, так і емоції, думки, уподобання навколишніх, володіти навичками соціальної поведінки та спілкування з дорослими й однолітками [25]. Таким чином, поняття «соціально-емоційний розвиток дитини старшого дошкільного віку» трактуємо як процес формування здатності розуміти, сприймати й регулювати власні емоції та емоції інших людей, засвоювати соціальні норми та навички взаємодії, співпраці й дотримання правил поведінки, що забезпечує розвиток емпатії, доброзичливості, уміння вирішувати конфлікти та формує позитивне ставлення до оточення.

Методичний супровід ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку розглядаємо як комплексний процес, який передбачає систему методичних прийомів, форм, засобів, спрямованих на створення оптимальних умов для соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобом гри.

II. ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНИЙ БЛОК

Емпіричне дослідження стану здійснення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Емпіричне дослідження здійснювалося на базі закладу дошкільної освіти «Ювілейний» 14 гарнізонного Будинку офіцерів, що розташований у Житомирській області. Дослідження тривало з 01 травня 2025 року по 30 вересня 2025 року. У дослідженні взяли участь дві категорії респондентів: 26 дітей старшого дошкільного віку (5-6 років) та 14 педагогічних працівників закладу.

Мета констатувального етапу експерименту передбачала визначення рівня соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку та з'ясування стану методичного супроводу ігрової діяльності в групах для дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети було визначено завдання констатувального етапу дослідження:

- визначити критерії, показники соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- підібрати діагностичні завдання та визначити рівень соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- з'ясувати стан методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

У дослідженні були використані такі методи: аналіз освітнього середовища та документації, анкетування педагогів, аналіз плану роботи вихователів, інтерв'ювання дітей, спостереження, а також педагогічні ситуації, які були адаптовані відповідно до тематики дослідження.

Відповідно до визначення поняття «соціально-емоційний розвиток» сформульованого в інформаційному блоці, наукових праць О. Кононко, Н. Ісмаїлової, О. Попович визначено критерії та показники соціально-

емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Критерії та показники соціально-емоційного розвитку дітей
старшого дошкільного віку**

Критерій	Показники
Емоційний	Здатність розпізнавати та виражати емоції: дитина вміє розпізнавати власні емоції та емоції інших людей (радість, сум, злість тощо). Емоційна саморегуляція: дитина здатна контролювати свої емоційні реакції в різних ситуаціях (стримувати імпульсивність, керувати гнівом або тривогою). Розвиток емоційної грамотності: вміння говорити про свої почуття словами та проявляти емпатію до інших.
Соціальний	Навички комунікації: дитина здатна ефективно спілкуватися з однолітками та дорослими, вступати в діалог, висловлювати свої думки. Уміння співпрацювати: участь у спільній діяльності, дотримання правил, готовність допомагати та ділитися. Розв'язання конфліктів: здатність знаходити конструктивні способи вирішення суперечок, уникати агресії та домовлятися.
Особистісний	Самоусвідомлення та самооцінка: дитина починає усвідомлювати свої сильні сторони та недоліки, порівнювати себе з іншими, формує позитивне ставлення до себе. Моральні уявлення: розуміння соціальних норм і правил поведінки, усвідомлення понять добра, справедливості, відповідальності. Самостійність: здатність приймати прості рішення самостійно, діяти без постійного втручання дорослих.

Відповідно до критеріїв та показників визначено рівні соціально-емоційного розвитку: достатній рівень; середній рівень; базовий рівень. Представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.2.

Рівні соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Рівень	Характеристика рівня
Достатній рівень	Дитина успішно розпізнає свої та чужі емоції, адекватно їх виражає та контролює, демонструючи емоційну саморегуляцію навіть у складних ситуаціях. Вона активно взаємодіє з однолітками і дорослими, ініціює та підтримує діалог, ефективно співпрацює в груповій діяльності, дотримуючись правил. Конфлікти вирішує самостійно, використовуючи конструктивні методи. Дитина усвідомлює свої сильні та слабкі сторони, адекватно оцінює себе та інших, дотримується соціальних норм, проявляючи автономність у прийнятті рішень і виконанні завдань
Середній рівень	Дитина частково розпізнає емоції, може плутати їх у складних ситуаціях та потребує допомоги дорослого для регуляції емоційної поведінки. Вона взаємодіє з ровесниками, але інколи вагається чи потребує підтримки для ініціації спілкування. У груповій діяльності виявляє готовність до співпраці, але не завжди дотримується правил або проявляє ініціативу. Конфлікти вирішує з труднощами, часто звертається за допомогою до дорослих. Самоусвідомлення та оцінка власних якостей є частковими; дитина може порушувати соціальні норми або залежати від нагляду. Автономність проявляється вибірково.
Базовий рівень	Дитина має труднощі з розпізнаванням і вираженням емоцій, часто демонструє імпульсивність або емоційну нестабільність. Вона уникає взаємодії з ровесниками, має труднощі у спілкуванні або співпраці, не виконує своїх обов'язків у груповій діяльності. Конфлікти не вирішує або вдається до агресії чи пасивності. Дитина не усвідомлює своїх особистих якостей, може порівнювати себе з іншими у негативному ключі, ігнорує соціальні норми або не розуміє їх. Постійно потребує допомоги дорослих, не проявляє самостійності.

Для реалізації поставленої мети було використано педагогічні ситуації («Дружня допомога», «Розмова на лавочці») та педагогічне завдання («Подарунок для друга»), а також методику Роберт Плутчика «Емоційне колесо». Під час вербальної ситуації «Дружня допомога», яка була спрямована на з'ясування здатності дитини до емпатії, взаємодії та розуміння потреб іншого, дитині пропонувалося послухати коротку історію про хлопчика, який впав і розгубив олівці. Після цього дитину просили пояснити, що відчуває

герой, як йому можна допомогти, як би вона вчинила на його місці. 26% дітей чітко визначили емоційний стан героя (розгубленість, сум, біль), 38% запропонували варіанти допомоги (дати руку, підняти олівці, звернутись до дорослого), а 36% обмежились загальними фразами типу «не знаю», «йому неприємно», не пропонуючи конструктивного рішення. У педагогічній ситуації «Розмова на лавочці» перевірялася здатність дитини розпізнавати емоції за виразами обличчя, інтонацією та ситуацією спілкування. Дітям демонстрували малюнок двох дівчаток на лавці: одна усміхається, інша виглядає сумною. Завданням було визначити, про що вони можуть говорити, чому одна з них засмучена, як інша може її підтримати. 22% дітей змогли припустити логічну причину смутку (щось трапилось, загубила іграшку, посварились з мамою) і запропонували емоційно підтримувальну фразу. 53% дітей не орієнтувались у почуттях героїнь без прямого підказування. 25% зосереджувались на деталях картинки, уникаючи аналізу емоційного змісту. Під час виконання педагогічного завдання «Подарунок для друга» діти отримали уявну ситуацію: у найближчому друга – день народження. Завданням було намалювати або розповісти, що вони подарують, і як влаштують сюрприз. Завдання було спрямоване на вияв здатності дитини проявити увагу до іншого, врахувати його інтереси, емоційно уявити радість іншої людини. 20% дітей демонстрували елементи турботи, пам'ятали про вподобання друга («Він любить динозаврів, я йому намалюю такого»), 29% обирали подарунок без прив'язки до інтересів партнера («Я подарую кульку, бо вона гарна»), 51% мали труднощі з розумінням самої мети завдання, відповідали формально або запитували, що саме треба зробити. Методика «Емоційне колесо» була спрямована на діагностику рівня емоційної обізнаності. Перед дитиною викладалися картки із зображенням основних емоцій (радість, злість, смуток, страх, здивування), а також круг із секторами кольорів, що символізують настрій. Дитина обирала відповідний колір до кожного обличчя, а потім – сектор, який відповідав її настрою «зараз». Діти, які чітко і швидко співвідносили емоцію з відповідним зображенням і

кольором (близько 22%), проявляли вищий рівень емоційної диференціації. Частина дітей (приблизно 36%) плутали емоції зі схожим забарвленням (наприклад, «сум» і «страх»), а решта (42%) не орієнтувалися в кольоровій метафорі або ставились до завдання з байдужістю.

Також у взаємодії з дітьми було використано метод інтерв'ювання (Додаток А). Інтерв'ювання проводилося у формі дружньої розмови з використанням простих запитань, зрозумілих для дітей старшого дошкільного віку. Тематика запитань охоплювала розпізнавання та вираження емоцій, вміння розуміти почуття інших, реакції на соціальні ситуації у взаємодії з ровесниками, уявлення про дружбу, підтримку, співпрацю та способи вирішення конфліктів. Інтерв'ювання супроводжувалося спостереженням за невербальними проявами: мімікою, жестами, інтонацією, загальним емоційним ставленням до розмови, що дозволяло отримати більш повну картину соціально-емоційної компетентності дитини. За результатами проведеного інтерв'ювання, встановлено, що переважна більшість дітей (53%) продемонстрували базовий рівень, вони частково розпізнавали власні емоції та емоції інших, мали труднощі у їх вербальному вираженні, у регулюванні емоційних станів та вирішенні конфліктних ситуацій. 34% дітей продемонстрували середній рівень – вони розпізнавали емоції, розказували про позитивний досвід взаємодії з ровесниками, проте демонстрували окремі труднощі у прояві емпатії та самоконтролю. Лише 13% виявили достатній рівень – впевнено розпізнавали і називали власні емоції та емоції однолітків, демонстрували доброзичливість, здатність до співпереживання, уміння домовлятися й конструктивно розв'язувати суперечки.

Зведені дані за отриманими результатами представлено на Рис.2.1.

Рис. 2.1. Рівні соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Також, було здійснено аналіз предметно-ігрового середовища та документації вихователів. Розглянувши календарні плани можемо говорити, що ця робота не знаходить належного відображення в їхньому змісті, а фрагментарно згадується у всіх видах діяльності. Групові кімнати для дітей старшого дошкільного віку переважно насичені обладнанням, що може бути використано для ігор та інших активностей щодо соціально-емоційний розвиток дітей старшого дошкільного віку.

Наступним завданням під час констатувального етапу дослідження було – з'ясувати стан методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Розроблено анкету для вихователів (Додаток Б). Анкета була спрямована на виявлення їхніх уявлень про сутність соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку, рівень обізнаності щодо ролі ігрової діяльності у цьому процесі, а також досвіду її практичного використання. Одне з запитань – присвячене труднощам, з якими педагоги стикаються під час реалізації відповідних освітніх завдань, та оцінці умов, які, на їхню думку, є необхідними для ефективного використання гри як засобу соціально-емоційного розвитку.

Результати анкетування вихователів свідчать, що більшість респондентів (61%) мають загальні, але недостатньо системні уявлення про сутність соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку та роль ігрової діяльності в цьому процесі. Переважна частина педагогів (58%) розуміють соціально-емоційний розвиток переважно як уміння дитини спілкуватися з ровесниками та дотримуватися правил поведінки, проте рідше пов'язують його з розвитком емоційного інтелекту, емпатії, саморегуляції чи відчуттів. Педагоги визнають важливість гри для формування позитивних якостей особистості, але переважно використовують її стихійно, без цілеспрямованого призначення. 31% опитаних мають загальні знання про емоційний розвиток дітей і частково володіють прийомами використання ігор емоційного спрямування. Лише 11% педагогів зазначили про взаємозв'язок гри та соціально-емоційного розвитку. Водночас вихователі зазначають про труднощі у підборі ігор для соціально-емоційного розвитку, нестачу методичних рекомендацій та сучасних дидактичних матеріалів; недостатню підтримку з боку батьків у розвитку емоційної культури дитини. Отже, результати анкетування свідчать про потребу у посиленні методичного супроводу використання гри як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Отже, результати констатувального етапу дослідження свідчать про потребу розробки та впровадження системи методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

ІІІ. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ БЛОК

Система методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Відповідно до інформаційного та дидактико-методичного блоків було створено [сайт](#) «Ігрова діяльність як засіб соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку». Ресурс розроблено як методичну підтримку для вихователів старших груп закладів дошкільної освіти, спрямовану на вдосконалення організації ігрової діяльності та забезпечення соціально-емоційного розвитку дітей. На сайті присутні такі рубрики: «Головна сторінка»; «Теоретичний блок»; «Методичні матеріали»; «Додаткові рекомендації та матеріали»; «Відеоконтент та корисні посилання».

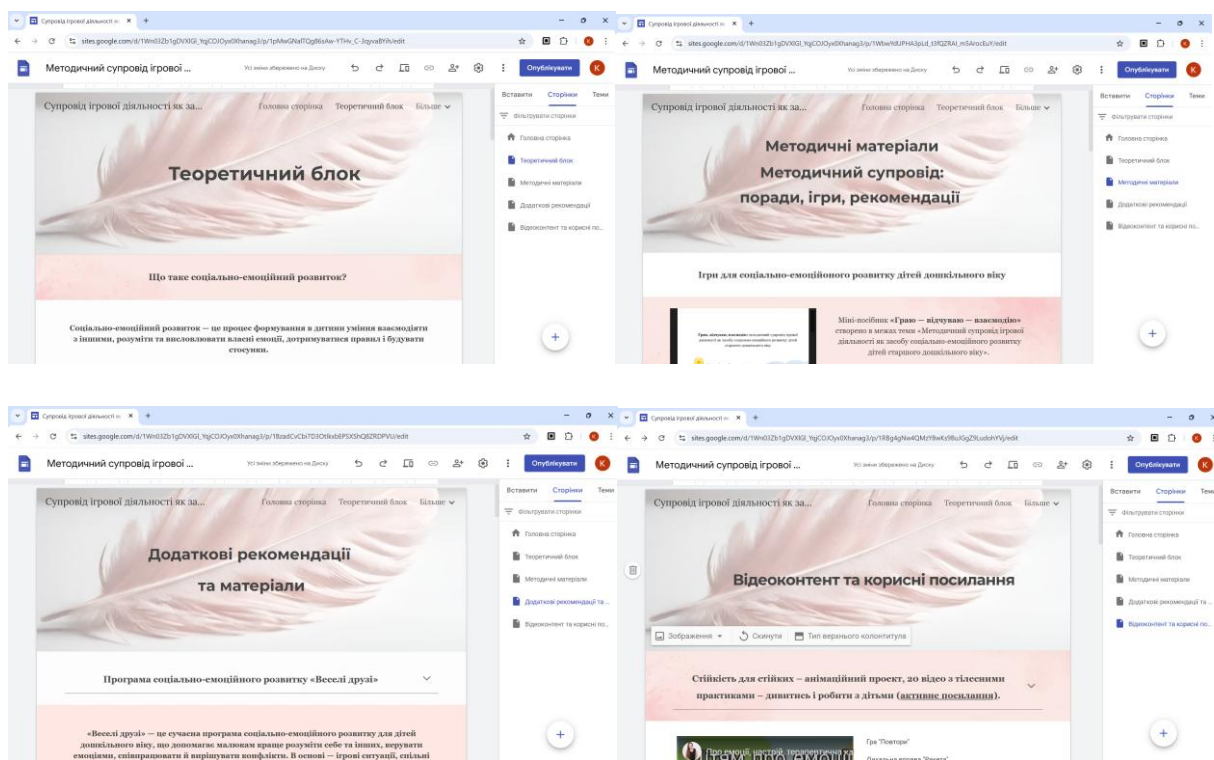

Рис. 3.1. Фрагменти сайту

Розглянемо кожну рубрику більш детально. На Головній сторінці подано коротку інформацію про автора сайту, його мету, завдання та актуальність створення. Тут обґрунтовано важливість використання ігрової діяльності як основного засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного

віку. Цей розділ виконує також навігаційну функцію, користувач має змогу швидко перейти до необхідних матеріалів, отримати загальне уявлення про зміст ресурсу та його практичну значущість.

У рубриці «Теоретичний блок» подано основні відомості про сутність і значення соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Розкрито поняття соціально-емоційного розвитку як процесу формування в дитини здатності взаємодіяти з іншими, розуміти й висловлювати власні емоції, дотримуватися правил і будувати позитивні стосунки. Підкреслено, що саме гра є провідним механізмом цього розвитку. Окрему увагу приділено ролі вихователя, який створює умови для формування емоційного інтелекту дітей через організацію ігрових ситуацій, спрямованих на розвиток умінь домовлятися, висловлювати свої почуття та регулювати поведінку.

У межах блоку представлено блок-схему, яка відображає взаємозв'язок між методичним супроводом, ігровою діяльністю та соціально-емоційним розвитком дитини, а також наведено нормативну базу. Рубрику доповнює підбірка наукових джерел (16 позицій) з короткими анотаціями, які висвітлюють сучасні підходи до формування емоційного інтелекту та ролі гри в цьому процесі. Таким чином, теоретичний блок є науковим підґрунтям сайту, що забезпечує методичну підтримку педагогів у реалізації завдань соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

У рубриці «Методичні матеріали» розміщено практичні рекомендації для вихователів щодо організації ігрової діяльності, спрямованої на розвиток соціально-емоційних компетентностей дітей старшого дошкільного віку.

Основу рубрики становить Міні-посібник «Граю-відчуваю-взаємодію», упорядкований у межах теми. Міні-посібник має рекомендаційний характер і містить структуровані матеріали, які можна безпосередньо застосовувати у щоденній роботі вихователя. До його змісту входять: щоденні рутини, міні-вправи та інтерактиви, сценарний план «Тиждень ігор СЕР», а також добірка сюжетно-дидактичних ігор з описом. Щоденні рутини спрямовані на формування у дітей почуття стабільності, безпеки та передбачуваності.

Прикладами є вправи «Термометр настрою», «Баночка емоцій», «Коло підтримки «Ти не один»», «Тихе місце», «Коло обіймів» тощо. Міні-вправи та інтерактиви мають коротку тривалість (2–5 хвилин) і використовуються для емоційного розвантаження, переключення уваги або створення позитивного настрою. Серед них — «Тихі хвили», «Квітка-свічка», «Квадратне дихання», «Дракон», «Сердечко підтримки».

Окремий розділ присвячений сценарному плану «Тиждень ігор СЕР», який допомагає педагогам системно організовувати роботу з розвитку соціально-емоційних навичок протягом п'яти днів. Кожен день має свою тему, від розпізнавання емоцій до командної взаємодії. План містить покрокові описи ігор, вправ і ритуалів, що забезпечують послідовність і результативність освітнього процесу. Добірка сюжетно-дидактичних ігор («Лікарня турботи», «Будівельники мосту», «Кафе «Разом»», «Пошта добрих слів», «Школа супергероїв», «Вечірка примирення» та інші) спрямована на розвиток умінь співпраці, толерантності, уміння домовлятися та підтримувати інших. Усі ігри мають докладні описи, мету, методичні поради й варіанти адаптації для різних груп дітей. Кожен розділ Міні-посібника може бути використаний як готовий сценарій або адаптований під індивідуальні особливості конкретної групи дітей.

Також, особливу увагу приділено використанню сучасних цифрових інструментів, таких як *LearningApps* і *StoryJumper*, за допомогою яких створено інтерактивні ігри та електронні книги-історії. Ці ресурси дозволяють вихователям урізноманітнити освітній процес, залучати дітей до активної взаємодії, формувати в них навички емпатії, саморегуляції, комунікації та прийняття відповідальних рішень. У межах рубрики подано алгоритми створення та приклади використання таких ігор, що допомагають педагогам самостійно розробляти власні матеріали відповідно до потреб групи. Зміст «Методичного блоку» сприяє практичній реалізації завдань методичного супроводу, адже поєднує традиційні та інноваційні форми роботи.

В наступному розділі «Додаткові рекомендації та матеріали» зібрано добірку сучасних інформаційно-методичних ресурсів, спрямованих на підтримку соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку та збереження їхнього психічного здоров'я.

Одним із ключових ресурсів розділу є програма соціально-емоційного розвитку «Веселі друзі», створена у Швеції (ініціатива *Peppy Pals*) та впроваджена в Україні Міністерством освіти і науки спільно з The LEGO Foundation у межах проєкту «Сприяння освіті». Програма спрямована на розвиток у дітей емоційного інтелекту, навичок співпраці, саморегуляції та взаємопідтримки. Подано приклади ігор, вправ та занять, спрямованих на розвиток доброзичливості, уміння домовлятися, долати труднощі та підтримувати однолітків.

Для практичного використання з дітьми запропоновано низку допоміжних матеріалів. Серед них антитривожний плакат «Роби, як курча, і тривоги нема» (автори: О. Пушков, Г. Падалко, В. Цимбал), створений командою Служби турботи про психічне здоров'я БФ «Право на захист» за підтримки USAID та Save the Children. Плакат має на меті допомогти дітям подолати тривогу через ігрові образи та позитивні емоції. Також у рубриці представлено набір «Дитячі ігри для зняття напруження», що містить прості вправи саморегуляції з використанням знайомих дітям образів («квітка», «свічка», «лимон», «черепашка»). Окреме місце займає гра «Обійманці» — проста терапевтична гра, що сприяє відновленню відчуття безпеки, стабільності й довіри у дітей, які пережили стресові ситуації. Її сценарії допомагають встановити емоційний контакт між дитиною та дорослим, зміцнити відчуття підтримки й любові. Запропоновано буклет «Підтримайте дитину грою», підготовлений UNICEF. У ньому зібрано поради та приклади простих ігор, які допомагають дітям знизити тривожність, відволіктися під час надзвичайних ситуацій і відновити позитивний емоційний стан. Важливим доповненням рубрики є інформаційно-розвиткові плакати «Граємося й розвиваємо навички дошкільнят», створені UNICEF Україна у співпраці з

психологинею Світланою Ройз та експерткою Соломією Бойкович. Ці 18 яскравих постерів містять завдання, ігри та вправи, що сприяють формуванню в дітей уявлення про власні емоції, турботу про здоров'я та дотримання правил гігієни. Крім того, у рубриці подано посилання на «Картки сили» від Світлани Ройз, універсальний ігрово-терапевтичний інструмент для дітей до восьми років. До переліку рекомендованих матеріалів також включено навчальний посібник «Особливості психологічної стійкості дітей старшого дошкільного віку» (авт. кол. під наук. ред. Т.О. Піроженко, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2025) [23]. Посібник може бути корисним педагогам для оцінки проявів стійкості, саморегуляції та емоційної зрілості дошкільників.

Таким чином, розділ «Додаткові рекомендації та матеріали» виконує функцію професійної підтримки педагогів, забезпечуючи їх перевіреними ресурсами для емоційного та психологічного благополуччя дітей.

Остання рубрика «Відеоконтент та корисні посилання» представлена добіркою мультимедійних матеріалів, що сприяють практичному засвоєнню ідей соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. У ній зібрано відеофрагменти, які демонструють приклади проведення ігор, освітніх взаємодій, поради батькам, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, емпатії й навичок взаємодії.

Перегляд таких матеріалів дозволяє педагогам і батькам не лише ознайомитися з ефективними методичними прийомами, а й побачити можливості їх практичного застосування у різних педагогічних ситуаціях. Відеоформат забезпечує наочність, створює ефект присутності та допомагає глибше усвідомити потенціал гри як дієвого засобу соціально-емоційного розвитку дошкільників.

Створений сайт «Ігрова діяльність як засіб соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку» є комплексним методичним продуктом, що поєднує науково-теоретичні основи, практичні рекомендації та інтерактивні ресурси. Його структура побудована з урахуванням принципів

доступності, інтерактивності й практичної спрямованості, що дозволяє педагогам ефективно використовувати матеріали у щоденній роботі.

Ресурс виконує функції інформаційного, методичного та комунікаційного середовища для вихователів, сприяє поширенню сучасних підходів до організації ігрової діяльності та розвитку соціально-емоційної компетентності дітей. Активні посилання, відеоматеріали, приклади ігор і вправ забезпечують можливість самостійного опрацювання матеріалів і впровадження їх у практику без додаткових ресурсів.

Передбачається, що впровадження сайту в освітній процес сприятиме підвищенню професійної компетентності педагогів, розширенню їх методичного інструментарію, а головне – забезпечити якісну підтримку соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами гри. Таким чином, сайт виступає сучасним, гнучким і зручним інструментом методичного супроводу

IV. КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИЙ БЛОК

Перевірка ефективності системи методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

З метою оцінювання результативності системи методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку було проведено контрольний етап експерименту. Він дав змогу з'ясувати, наскільки доцільним є використання створеного електронного сайту. На цьому етапі дослідження застосовували ті самі завдання, критерії та показники, що й під час констатувального етапу.

Аналогічно до констатувального етапу експерименту використано педагогічні ситуації. Педагогічна ситуація «Неочікувана пригода» (Додаток В). Дітям пропонували історію про дитину, яка потрапила в неприємну ситуацію (впала й розгубила речі). Метою було з'ясувати здатність до співпереживання, розуміння стану іншого та пропонування підтримки. Контрольний етап показав зростання рівня емпатійних реакцій: 42% дітей точно називали емоційний стан героя (розгубленість, сум, біль); 44% давали продумані варіанти допомоги; 14% відповідали узагальнено, без конкретних рішень. Отже, помітно зросла здатність дітей до емоційної чутливості та емпатійних реакцій. Педагогічна ситуація «У транспорті» (Додаток В). Завдання спрямовувалося на вміння дітей розпізнавати емоції за невербальними ознаками та аналізувати соціальну взаємодію. Порівняно з початковими результатами відбулися такі позитивні зміни: 39% дітей змогли логічно припустити причину засмучення персонажа та висловити варіант емоційної підтримки (раніше 22%); 41% орієнтувалися в емоціях героїнь без додаткових підказок (раніше лише 25%); 20% усе ще потребували допомоги або звертали увагу переважно на другорядні деталі картинки (раніше 53%). Отже, діти стали більш уважними до емоційного змісту ситуацій.

Також використано педагогічні завдання. Педагогічне завдання «Сюрприз для новенького в групі» (Додаток Г). Завдання виявляло вміння враховувати інтереси ровесника, уявляти емоційні наслідки своїх дій та планувати приємний сюрприз. Отримані результати свідчать про зростання рівня емоційної включеності: 37% дітей проявили турботливість і конкретно враховували вподобання друга (раніше 20%); 40% правильно визначали загальну мету завдання, хоча інколи орієнтувалися лише на власні уподобання (раніше 29%); лише 23% мали труднощі з розумінням завдання або давали формальні відповіді (раніше 51%). Це свідчить про посилення здатності до соціальної взаємодії та емпатійної поведінки.

Після завершення експериментальної роботи діти стали точніше розпізнавати емоції за кольорами та зображеннями: 38% дітей безпомилково співвідносили емоцію з відповідним кольором та мімічним зображенням (раніше 22%); 34% іноді плутали споріднені емоції (раніше 36%); 28% мали труднощі або демонстрували байдужість (раніше 42%). Загальний рівень емоційної диференціації значно підвищився.

Повторне інтерв'ювання дітей показало позитивну динаміку у соціально-емоційному розвитку дітей старшого дошкільного віку: 47% дітей продемонстрували середній рівень розвитку (раніше 34%); 29% досягли достатнього рівня – вони впевнено називали емоції, демонстрували здатність до співпереживання та конструктивної взаємодії (раніше 13%); 24% залишилися на базовому рівні (раніше 53%). Таким чином, простежується чітка позитивна динаміка в розумінні дітьми власних почуттів і почуттів інших, а також у здатності регулювати поведінку в соціальних ситуаціях.

Крім того, в процесі контрольного етапу експерименту з'ясовано, що вихователі частіше почали використовувати дидактичні матеріали для розвитку емоційної сфери; ігрові осередки оновлено та доповнено матеріалами соціально-емоційного спрямування; у календарних планах відображається систематичне планування використання гри як засобу соціально-емоційного розвитку дітей досліджуваної групи.

Анкетування педагогів показало позитивні зміни: 52% вихователів продемонстрували системніше розуміння сутності соціально-емоційного розвитку (раніше 31%); 34% чітко розуміють взаємозв'язок ігрової діяльності та емоційного розвитку (раніше 11%); 63% респондентів зазначили, що стали частіше цілеспрямовано використовувати ігри емоційного спрямування; тільки 18% вказали на значні труднощі у доборі матеріалів.

Зведені дані відповідно до отриманих результатів представлено на Рис.3.1.

Рис. 3.1. Рівні соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Проведений контрольний етап експерименту засвідчив ефективність упровадженої системи методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку: прослідковується позитивна динаміка в емпатійних проявах дітей, умінні розпізнавати емоції за вербальними й невербальними ознаками, враховувати інтереси ровесників та емоційно реагувати на соціальні ситуації; зросла також точність і швидкість диференціації емоцій, підвищився рівень соціально-емоційного розвитку у більшості вихованців. Позитивна динаміка підтверджується також змінами у професійній діяльності педагогів.

Сукупність отриманих даних свідчить про доцільність і результативність використання створеного електронного ресурсу та розробленої системи методичного супроводу загалом.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових праць досліджуваної проблеми здійснювався за трьома векторами: методичний супровід в закладі дошкільної освіти, соціально-емоційний розвиток дітей старшого дошкільного віку та ігрова діяльність дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до аналізу праць науковців, визначено ключові поняття дослідження: методичний супровід, ігрова діяльність, соціально-емоційний розвиток. Методичний супровід ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку розглядаємо як комплексний процес, який передбачає систему методичних прийомів, форм, засобів, спрямованих на створення оптимальних умов для соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобом гри.

На констатувальному етапі дослідження з'ясовано стан методичного супроводу ігрової діяльності в групах для дітей старшого дошкільного віку та визначено критерії, показники та рівень соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Результати констатувального етапу дослідження свідчать, що загальний рівень соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку перебуває переважно на базовому та середньому рівнях (43 і 38%). Лише незначна частина дошкільників (19%) продемонструвала достатній рівень. Здійснено аналіз документації педагогів та предметно-ігрового середовища. Ігрова діяльність, попри її визнану важливість, використовується педагогами переважно стихійно щодо соціально-емоційного розвитку дітей, без належного методичного підґрунтя. Результати анкетування педагогічних працівників засвідчили потребу у підвищенні рівня їхньої обізнаності щодо особливостей соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

З метою перевірки ефективності використання гри як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку створено сайт «Ігрова діяльність як засіб соціально-емоційного розвитку дітей старшого

дошкільного віку». На сайті представлено такі рубрики як: «Головна сторінка»; «Теоретичний блок»; «Методичний блок»; «Методичні матеріали»; «Додаткові рекомендації та матеріали»; «Відеоконтент та корисні посилання».

Результати контрольного етапу показали позитивну динаміку соціально-емоційного розвитку дошкільників: Достатній рівень зріс до 24 %, Середній рівень зріс до 64 %, а базовий – зменшився до 12 %

Аналіз результатів свідчить, що застосування комплексного методичного супроводу у вигляді розробленого сайту позитивно вплинув на підвищення рівня соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Педагоги зазначили підвищення власної обізнаності щодо організації ігрової діяльності, отримання практичних рекомендацій та можливостей застосування методичних інструментів для соціально-емоційного розвитку дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брижак Н.Ю., Поштак М.В. Методична робота ДНЗ в умовах модернізації дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі*: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. Мукачєво, 17-18 травня 2017 р.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. голов. ред. В.Т.Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728с.
3. Виховуємо і розвиваємо дитину раннього віку: навчально-методичний посібник / Гавриш Н.В., Васильєва С.А., Рагозіна В.В.; за заг. ред. Н.В. Гавриш. Кропивницький: Імекс-ЛДТ, 2021. 158 с.
4. Гонтаренко Н.В. Методичний супровід інноваційної діяльності з педагогічними працівниками дошкільних навчальних закладів: навчально-методичний посібник. Катеринопіль, 2013. 180 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. С.336. URL: <https://surl.lt/djsfbf>.
6. Державний стандарт дошкільної освіти. Нова редакція (2021). Наказ МОН № 33 від 12.01.2021 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/79142/>.
7. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; наук. ред. Г.В. Беленька; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна та ін. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с
8. Довбня С.О., Шулигіна Р.А. Теоретико-методичний супровід ігрової діяльності дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2019. № 72 (1), С. 170-176. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29946>
9. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України: гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком. Інтер, 2008. 1038 с. URL: <https://surl.li/vaixfo>
10. Завязун Т. Вплив ігрової діяльності на всебічний розвиток дитини-дошкільника. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5.*

Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2018. № 64, С. 93-96. URL: <https://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/64-2018/23.pdf>

11. Закон України «Про освіту» Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

12. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність – мистецтво навчальної і виховної дії. *Гуманітарні науки*. 2002. № 1. С. 6–14.

13. Коваленко О. В. Методичний супровід педагогів як засіб підвищення якості сенсорно-пізнавального розвитку дітей у ЗДО. *Молодий вчений*, 2020. № 7. С. 35-38.

14. Когород Н.П. Управління як необхідна умова вдосконалення науково-методичної роботи в навчальних закладах. *Рідна школа*, 2005. С. 44-46.

15. Кононко О. Соціально- емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посібник для вузів / О. Л. Кононко. Київ. : Освіта, 1998. 255 с

16. Корнєєва О.Л. Організація методичної роботи з вихователями дошкільних навчальних закладів: дис... канд. пед. наук: 13.00.08. Слов'янськ, 2012. 307с.

17. Кулинич О. А. Методичний супровід упровадження інноваційних технологій у навчальний процес ЗДО. URL: <https://surl.li/tgteao>.

18. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо організації освітнього процесу в 2024/2025 навчальному році у закладах дошкільної освіти» від 27.08.24 № 1/15368-24. Міністерство освіти і науки України.

19. Міщенко С. Г. Методичний супровід професійного зростання викладача. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія*. Дніпро, 2016. № 2. С. 238–243.

20. Муромець В. Г. Науково-методичний супровід формування превентивного виховного середовища загально-освітнього навчального закладу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської*

молоді :зб. наук. пр. Кам.-Под. нац. унів. ім. І. Огієнка. м. Кам.-Под., 2016, Вип. 16 (2). С. 325.

21. Ніколаєску І. О. Науково-методичний супровід професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Народна освіта*, 2016 № 3, С. 35-41.

22. Омеляненко А. В. Методичний супровід підготовки майбутніх вихователів-методистів до формування мовленнєвої компетентності. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2023. Вип. 2. С. 391–399. URL: <https://surl.li/dnmfxb>.

23. Особливості психологічної стійкості дітей старшого дошкільного віку: навчальний посібник; за наук. ред. Т.О. Піроженко. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2025. 153 с.

24. Половіна О.А. Психолого-педагогічний супровід ігрової діяльності п'ятирічних дітей. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*, 2011. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5692/1/Polovina_OP_PI.pdf.

25. Попович О. Соціально-емоційний розвиток дітей дошкільного віку як наукова проблема. *Молодь і ринок*. 2024. №9 (229), С. 62-66. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/312308/303659>.

26. Програма соціально-емоційного розвитку «Веселі друзі». 2023. URL: <https://surl.li/ccgvmt>.

27. Скрипник Н.І. Методична робота в дошкільній освіті: навчально-методичний посібник. Умань: Візаві, 2019. 108 с.

28. Сорочан Т. М., Скрипник М. І. Технології професійного розвитку педагогів: методичний порадник. 2016. 231с.

29. Супрун Г., Шалабоніна С. Ресурси соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку з аутизмом в умовах інклюзивного середовища. *Вісник Львівського університету*. Серія психологічні науки. 2023. Вип. 17. С. 53–61. URL: <https://surl.li/jkwxvf>

30. Франчук Л.М. Сучасні концепції управління ігровою діяльністю дітей четвертого року життя. *Молодий вчений*. 2019. № 9(1). С.109-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_9%281%29_26
31. Шинкар Т.Ю. Організаційно-змістові засади методичної роботи в дошкільних навчальних закладах України (20 – 30-ті рр. XX ст.): дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01. Київ, 2021. 265с.
32. Markowitz, A. J., Bassok, D., & Hamre, B. Leveraging developmental insights to improve early childhood education. *Child Development Perspectives*, 2018. № 12(2), P. 87-92.
33. Nores, M., Figueras-Daniel, A., Lopez, M. A., & Bernal, R. Implementing aeioTU: Quality improvement alongside an efficacy study-learning while growing. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 2018. Vol.1419, P. 201–217.

ДОДАТКИ

Додаток А

Інтерв'ювання дітей старшого дошкільного віку

1. Ти знаєш, що таке емоції? Які емоції бувають? Назви ті, які знаєш.
відкритий тип відповіді, фіксується наявність/відсутність уявлення, очікується перелік: радість, сум, страх, злість, здивування тощо
2. Що ти відчуваєш, коли хтось тебе ображає / хвалить / обіймає / ігнорує? *перевірка на здатність розрізняти емоції у різних ситуаціях*
3. Як ти показуєш, що тобі весело / сумно / страшно?
міміка, жести, вербальна поведінка
4. Що ти робиш, коли дуже сердишся? Як можна заспокоїтись?
саморегуляція, контроль емоцій
5. Як ти дізнаєшся, що твій друг (або подруга) сумує чи сердиться?
розпізнавання емоцій інших людей
6. Що ти робиш, якщо побачиш, що хтось плаче?
емпатія, допомога, підтримка
7. Як ви домовляєтесь у грі, якщо хочете одну і ту ж іграшку?
здатність вирішувати конфлікти, ділитися

Опитування вихователів Google Форма:

<https://forms.gle/RRSsL2FpkeoAEXg2A>

Анонімне анкетування для вихователів закладу дошкільної освіти щодо методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Шановні колеги!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, яке проводиться з метою вдосконалення методичного супроводу ігрової діяльності як засобу соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку

Опитування триватиме до: 30.08.2025

Щиро дякуємо Вам за участь, відкритість і професійність!

1. Як Ви розумієте поняття «соціально-емоційний розвиток» дитини?

(відкрита відповідь)

2. Чи вважаєте Ви соціально-емоційний розвиток важливою складовою розвитку дітей старшого дошкільного віку?

- Так
- Частково
- Ні

Поясніть свою думку:

3. Які якості Ви відносите до проявів соціально-емоційного розвитку дитини?

(можна обрати кілька варіантів)

- Емпатія
- Самоконтроль
- Дружелюбність
- Здатність до співпраці

- Інше (вказіть): _____
4. Чи плануєте Ви взаємодію з дітьми щодо соціально-емоційного розвитку?
- Так, регулярно
 - Іноді
 - Ні
5. Які форми освітньої взаємодії Ви використовуєте для соціально-емоційної розвитку дітей? *(можна обрати кілька варіантів)*
- Ігрова діяльність
 - Діалоги, полілоги
 - Художньо-продуктивна діяльність
 - Читання та обговорення художніх творів
 - Інше (вказіть): _____
6. Чи маєте Ви доступ до методичних матеріалів, що стосуються розвитку соціально-емоційної розвитку дітей у ігровій діяльності?
- Так
 - Частково
 - Ні
7. Чи відчуваєте Ви потребу в методичному супроводі під час планування та проведення ігор, спрямованих на соціально-емоційний розвиток?
- Так
 - Ні
 - Важко відповісти
8. Чи може гра, на Вашу думку, бути дієвим засобом соціально-емоційному розвитку у дітей старшого дошкільного віку?
- Так
 - Частково

- Ні

9. Які саме види ігор, на Вашу думку, найбільше сприяють соціально-емоційному розвитку у дітей старшого дошкільного віку?

(можна обрати кілька варіантів)

- Сюжетно-рольові
- Настільно-друковані
- Артігри
- Ігри з правилами
- Інше: _____

10. Чи проходили Ви навчання/тренінги/курси підвищення кваліфікації щодо соціально-емоційному розвитку дітей дошкільного віку?

- Так
- Ні
- Планую пройти

11. Що, на Вашу думку, могло б допомогти Вам у покращенні освітньої взаємодії щодо соціально-емоційного розвитку дітей старшого дошкільного?

(Відкрита відповідь)

12. Чи зручно Вам було б користуватися онлайн-ресурсом (сайтом) із добіркою ігор, методик, сценаріїв, рекомендацій для соціально-емоційного розвитку дітей?

- Так, це було б корисно
- Можливо, якщо сайт буде зручний
- Важко відповісти

13. Що саме Ви хотіли б бачити на такому сайті (можна обрати кілька варіантів)?

- Готові вправи та ігри для дітей
- Відео приклади

- Методичні рекомендації
- Інтерактивні інструменти (шаблони, завдання, конструктори ігор)
- Корисні посилання / статті / дослідження
- Інше: _____

14. Якими платформами або онлайн-ресурсами Ви вже користуєтесь для професійного розвитку?

(відкрита відповідь)

Дякуємо за участь у дослідженні!

Бажаємо Вам радості в роботі, натхнення в щоденній взаємодії з дітьми та яскравих результатів, які даруватимуть усмішки маленьких вихованців!

Додаток В

Педагогічна ситуація «Неочікувана пригода»

Мета: виявити здатність дітей старшого дошкільного віку до співпереживання, розуміння емоційного стану іншої людини та готовності запропонувати підтримку в соціально складній ситуації.

Опис ситуації для дітей: Діти слухають історію.

«Уяви, що хлопчик (або дівчинка) ішов по майданчику, послизнувся, впав і розгубив свої речі. Він розгублений, йому трохи боляче, а речі розкотилися навколо. Подивись на малюнок/уяви ситуацію та скажи, як ти думаєш, що він зараз відчуває і що можна зробити?»

Завдання для дитини:

1. Назвати емоційний стан героя.
2. Пояснити, чому дитина так відчувається.
3. Запропонувати варіанти допомоги або підтримки.

Педагогічна ситуація «У транспорті»

Мета: визначити вміння дітей старшого дошкільного віку розпізнавати емоції за невербальними ознаками (міміка, жести, поза), аналізувати соціальну взаємодію між персонажами та робити логічні висновки щодо причин емоційного стану.

Опис ситуації для дітей:

«Уяви, що ти їдеш у автобусі (метро, трамваї). Поруч стоїть дівчинка, яка виглядає засмучено: у неї нахилена голова, очі опущені, руки притиснуті до тіла. Біля неї інша дитина дивиться у вікно. Подивись уважно на

зображення/уяви ситуацію і скажи, що відчуває дівчинка та чому так може бути.»

Завдання для дитини:

1. Визначити емоційний стан персонажа за невербальними ознаками.
2. Спробувати встановити причину емоції (припущення).
3. Запропонувати можливий варіант емоційної підтримки чи реагування.

Додаток Г

Педагогічне завдання «Сюрприз для новенького в групі»

Мета: виявити вміння дітей старшого дошкільного віку враховувати інтереси ровесника, прогнозувати емоційні наслідки власних дій, планувати позитивну соціальну взаємодію та виявляти емпатійні наміри.

Опис завдання для дітей:

Дітям пропонується уявити наступну ситуацію:

«До вашої групи прийшла нова дівчинка (новий хлопчик). Вона/він ще нікого не знає, може хвилюватися або соромитися. Подумай, який приємний сюрприз ти міг/могла б підготувати для новенького, щоб допомогти йому швидше звикнути та почуватись радісно й упевнено.»

Завдання для дитини:

1. Запропонувати варіант сюрпризу для новенького.
2. Пояснити, чому саме цей сюрприз буде приємним.
3. Врахувати можливі інтереси ровесника та спрогнозувати його емоційну реакцію.